

Đề di tích cổ đô Hoa Lư (Ninh Bình) trở thành một sản phẩm văn hóa - du lịch - máy văn đề cân quan tâm

TS. ĐẶNG VĂN BÀI - THS. NGUYỄN HỮU TOÀN*

1- Đã gần một ngàn năm kể từ ngày kinh đô Hoa Lư trở thành cố đô Hoa Lư. Gần một ngàn năm đây biến động ấy đã phủ lên 42 năm hào khí, huy hoàng của hai triều đại Đinh và Tiền Lê. Nhiệm vụ của những người làm công tác bảo vệ và phát huy giá trị di tích hiện nay không chỉ là việc gìn giữ dấu ấn của kinh đô Hoa Lư nói riêng, dấu ấn lịch sử của vùng đất cổ kính này nói chung, đang được nhân dân Ninh Bình và cộng đồng cư dân ở Hoa Lư lưu giữ, mà còn phải khai thác, phát huy hiệu quả nhất giá trị của những di sản ấy phục vụ quá trình phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của đất nước.

Cố đô Hoa Lư có những giá trị và đặc trưng hết sức đặc biệt. Đây là kinh đô của hai triều Đinh và Tiền Lê trong 42 năm (968 - 1010). 42 năm tuy không dài nhưng cũng đủ để vua Đinh, vua Lê mở ra những trang sử đầu tiên cho một chế độ quân chủ Việt Nam và của thời kỳ đất nước độc lập tự chủ. Chỉ như vậy, cố đô Hoa Lư đã thực sự là một điểm son trong lịch sử dân tộc Việt Nam. Nhưng, giá trị của cố đô Hoa Lư còn được tăng cường nhiều mặt bởi vùng đất này là nơi hiện đang tồn tại một hệ thống di tích lịch sử - văn hóa đậm dấu ấn của nhiều thế kỷ sau này. Cùng đó, Hoa Lư cũng là vùng đất của những danh lam thắng cảnh kỳ thú, mà tiêu biểu là những sông suối, hang động... hợp

thành khu du lịch sinh thái Tràng An. Chính vì những giá trị đặc biệt đó mà cố đô Hoa Lư (từ đây, chúng tôi tạm gọi chung khu di tích cố đô Hoa Lư và những danh thắng trong vùng là di tích cố đô Hoa Lư) cần được đặc biệt quan tâm bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị, góp phần phát triển kinh tế - văn hóa - xã hội của Ninh Bình và đất nước.

Tạo hoá đã ban cho Hoa Lư một cảnh quan thiên nhiên đặc sắc. Cảnh quan thiên nhiên Hoa Lư cần được nhìn nhận là một yếu tố, một giá trị không thể tách rời giá trị lịch sử. Các dòng sông uốn lượn quanh những dải núi đá vôi trùng điệp nơi đây đã được các triều đại Đinh, Tiền Lê tận dụng, gắn kết lại, tạo ra các tòa thành mang tính chất phòng thủ. Các nhà nghiên cứu cho biết, có những khu vực có tới 6 lớp tường thành, Thành Nội có năm tường thành. Hàng trăm địa danh gắn với các hoạt động của hai triều Đinh, Tiền Lê vẫn đang còn đó: động Am Viên, Ao Giải, Ghềnh Tháp, Quèn Ối (cửa ngõ của kinh thành Hoa Lư), Áng Ngữ, Núi Côn Linh (tiền đồn của Hoa Lư), Mã Cỏ (bãi cỏ cho ngựa ăn), Mã Giang (nơi tắm cho ngựa), đường Tùng Xέo, bến Dinh, vườn Quan, Mả Voi... Đó là những minh chứng về khả năng thích ứng và gắn kết giữa cảnh quan thiên nhiên với yếu tố nhân tạo để xây dựng một tòa thành phòng thủ vững chắc, hiếm thấy ở các nơi khác. Kết quả thu được từ các cuộc điều tra,

* CỤC DI SẢN VĂN HÓA

khai quật khảo cổ học trong thời gian qua cũng đã ít nhiều cho thấy những dấu tích về việc hiện diện của con người thời tiền sử tại một số hang động trong vùng, cùng những thông tin đáng tin cậy về một kinh đô Hoa Lư, với những dấu tích cung điện của các vua Đinh, vua Lê. Cùng đó, là hệ thống 84 di tích lịch sử gắn với hai triều Đinh - Tiền Lê đã được kiểm kê, nghiên cứu bước đầu... Điều đáng quan tâm là, trong số những di tích này, nhiều di tích không chỉ có giá trị nổi bật về kiến trúc - nghệ thuật (tiêu biểu là đền vua Đinh, đền vua Lê), mà còn là nơi hiện đang lưu giữ rất nhiều di vật, cổ vật quý hiếm, nơi lưu giữ và trình diễn nhiều di sản văn hóa phi vật thể độc đáo. Những di tích này cũng chính là những trung tâm sinh hoạt văn hóa - tín ngưỡng đã và đang còn gắn kết bền chặt với đời sống tâm linh của đồng đảo công chúng gần xa... Như thế, có thể nói rằng, những nét đẹp của cảnh quan thiên nhiên Hoa Lư, trong quá khứ và hiện tại, đã luôn chứa đựng và gắn kết với những chứng tích về một cố đô và một vùng đất đặc biệt trong lịch sử dân tộc.

2- Bảo vệ và phát huy giá trị di tích cố đô Hoa Lư là một nhiệm vụ lớn, cần sự tham gia giải quyết của nhiều ngành, nhiều cấp, trên một hành trình dài lâu. Cũng có nhiều hướng tiếp cận nhằm giải quyết nhiệm vụ này. Tuy vậy, theo chúng tôi, việc thống nhất nhận thức và có những giải pháp đúng đắn nhằm thực hiện gắn kết các hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di tích cố đô Hoa Lư với các hoạt động du lịch tại khu vực di tích này, từ đó đưa di tích cố đô Hoa Lư thực sự trở thành những sản phẩm văn hóa - du lịch, là một trong những nhiệm vụ quan trọng.

Có thể dễ dàng nhận thấy là, lâu nay, hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di tích của ngành di sản văn hóa và hoạt động khai thác giá trị di tích phục vụ kinh doanh du lịch của ngành du lịch rất ít được gắn kết, từ nhận thức tới hành động: ngành di sản văn hóa lo tu bổ, tôn tạo nhằm duy trì tính nguyên gốc của di tích và kéo dài tuổi thọ của di tích; ngành du lịch lo việc tổ chức khai thác và phát huy giá trị tiềm ẩn của di tích nhằm đáp ứng/thỏa mãn nhu cầu của du khách, qua đó thu lại lợi ích kinh tế. Vì vậy, trên thực tế, đã tồn tại khá dài tình trạng đáng quan ngại là:

- Ngành di sản văn hóa quản lý kho tàng di sản văn hóa - nguồn tài nguyên du lịch lớn,

nhưng không biết sáng tạo/tổ chức các dịch vụ; không có khả năng đầu tư hạ tầng cơ sở kỹ thuật du lịch; không có kỹ năng hướng dẫn du lịch; không biết sáng tạo ra các loại mặt hàng lưu niệm thích hợp phục vụ du khách; trình độ ngoại ngữ của nhiều cán bộ trong ngành chưa đáp ứng yêu cầu thuyết minh, giới thiệu di tích cho các du khách quốc tế...

- Nhiều người trong số các hướng dẫn viên du lịch có ngoại ngữ thông thạo nhưng hiểu biết các vấn đề lịch sử - văn hóa không sâu; không phối hợp với những người "làm" di sản văn hóa để nghiên cứu thiết lập những tour, tuyến du lịch có sức hấp dẫn, phù hợp với nhiều loại đối tượng du khách...

- Với cố đô Hoa Lư, thì dù là một trong những địa bàn giàu tiềm năng du lịch, với những di tích và thắng cảnh độc đáo, có giá trị nhiều mặt (về lịch sử, văn hóa, vẻ đẹp thiên nhiên, môi trường sinh thái,...), nhưng thực tế lại chưa thu hút được đông đảo du khách... Sự hạn chế trong việc phối hợp hoạt động liên ngành văn hóa - du lịch này từng là vấn đề gây nhiều thắc mắc, bàn cãi, thậm chí là hiểu lầm nhau. Gần đây, cùng với việc sáp nhập các cơ quan Văn hóa, Du lịch (và Thể thao nữa), những mắc mớ về mặt tổ chức đã không còn được đặt ra nữa, mà vấn đề cần quan tâm lúc này là sự gắn kết các hoạt động văn hóa với hoạt động du lịch, nhằm đưa di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh (sau đây gọi tắt là di tích) thực sự trở thành các sản phẩm văn hóa - du lịch.

Tất nhiên còn phải thảo luận nhiều để đi đến thống nhất nhận thức về vấn đề xác định một đối tượng được coi là sản phẩm văn hóa - du lịch. Tuy nhiên, từ thực tiễn hoạt động của mình và qua trao đổi với một số người vốn quen "làm" du lịch, theo chúng tôi, một di tích được coi là một sản phẩm văn hóa - du lịch thực thụ khi ở đó hội tụ đầy đủ 5 yếu tố cơ bản sau đây:

- Là di tích đã được bảo tồn, tôn tạo một cách hoàn chỉnh, cả về phương diện di sản văn hóa vật thể và di sản văn hóa phi vật thể - Nghĩa là, các yếu tố vật chất của di tích đó (công trình kiến trúc, di vật, cây cối, sân vườn...) đã được tu bổ hoàn chỉnh, đảm bảo tính nguyên gốc và đảm bảo đủ điều kiện phục vụ các sinh hoạt văn hóa, tín ngưỡng diễn ra tại di tích; đồng thời, các di sản văn hóa phi vật thể vốn gắn bó với di tích (lễ hội, sinh hoạt văn hóa - tín ngưỡng...) đã được duy trì/khôi phục một

cách tốt nhất, đầy đủ nhất.

- Tại di tích đã có các dịch vụ du lịch hoàn hảo, thỏa mãn các nhu cầu, vốn rất đa dạng, của các đối tượng du khách (giao thông, ăn nghỉ, vui chơi giải trí, mua sắm đồ lưu niệm...). Theo đó, du khách đến với di tích không chỉ được thỏa mãn nhu cầu tham quan, mà còn được thỏa mãn nhiều nhất, tốt nhất các nhu cầu thiết yếu và chính đáng khác, liên quan đến việc tổ chức chuyến du lịch của mình.

- Di tích (thuộc đối tượng vừa đề cập) không đơn thuần chỉ là một đơn vị/điểm riêng lẻ, mà đã được hai ngành văn hóa, du lịch phối hợp nghiên cứu, kết nối với các di tích, các di sản văn hóa khác (bảo tàng, làng nghề truyền thống, các điểm tổ chức trình diễn di sản văn hóa phi vật thể,...) và các điểm dịch vụ khác (khu nghỉ ngơi, vui chơi giải trí, mua sắm,...) thành các hành trình văn hóa/tuyến du lịch hoàn chỉnh, có thể tổ chức khai thác phục vụ nhiều đối tượng du khách.

- Toàn bộ các hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di tích/sản phẩm văn hóa - du lịch phải được tiến hành theo một cơ chế quản lý phù hợp nhằm phát huy cao nhất vai trò chủ thể của cộng đồng cư dân địa phương là chủ nhân di tích. Theo đó, người dân địa phương không chỉ được biết, bàn, làm, kiểm tra mọi công việc, mà còn có được những thu nhập kinh tế từ việc trực tiếp cung cấp các dịch vụ cho du khách, bán các sản phẩm do mình làm ra, đồng thời được nâng cao đời sống văn hóa, tinh thần từ việc tổ chức các hoạt động tại di tích (nhất là việc trình diễn các di sản văn hóa phi vật thể) và từ việc được tiếp xúc, giao lưu với các du khách gần xa.

- Hoạt động khai thác, phát huy giá trị di tích - với tư cách đó là một sản phẩm văn hóa - du lịch, đã và đang diễn ra, phải đảm bảo sự tồn tại bền vững của bản thân di tích, đồng thời góp phần đưa tới sự phát triển bền vững của cộng đồng - Theo quan niệm của Liên hợp quốc, được thể hiện tại Báo cáo Brundtland, 1987, thì: "Phát triển bền vững là sự phát triển đáp ứng những nhu cầu của thế hệ hiện tại mà không làm tổn hại đến khả năng của các thế hệ tương lai trong việc đáp ứng nhu cầu của họ". Theo đó, ba trụ cột quan trọng của phát triển bền vững sẽ là: tăng trưởng kinh tế, công bằng xã hội và bảo vệ môi trường. Vì thế, để đạt tới mục tiêu phát triển bền vững, thì tất thảy các

hoạt động kinh tế - văn hóa - xã hội đều phải quán triệt đầy đủ nhất, nghiêm túc nhất các yêu cầu sau đây: 1) Tiết kiệm nguồn tài nguyên có thể tái tạo, 2) Bảo vệ tốt nhất các tài nguyên không có khả năng tái tạo, trong đó có di sản văn hóa; 3) Mang lại lợi ích cho người thực hiện (các hoạt động ấy) và cộng đồng địa phương. Điều đó cũng có nghĩa là, phát triển bền vững là quá trình phát triển luôn đạt tới/đảm bảo sự cân bằng giữa kinh tế, xã hội và môi trường; phát triển kinh tế phải hài hòa với công bằng xã hội và bảo vệ môi trường, khai thác phải đi đôi với tái tạo tài nguyên thiên nhiên và bảo tồn giá trị văn hóa đặc trưng của cộng đồng và dân tộc trong quá trình hội nhập quốc tế.

Chỉ khi nào di tích lịch sử - văn hóa và danh lam thắng cảnh nói riêng, di sản văn hóa và thiên nhiên nói chung hội tụ đầy đủ, gắn kết nhuần nhuyễn tất cả những yếu tố trên đây, ít nhất là như vậy, thì di tích - trong trường hợp đang bàn, mới trở thành một sản phẩm văn hóa - du lịch thực sự. Và, khi ấy, sản phẩm văn hóa - du lịch này sẽ là nơi hội đủ và thể hiện/cung cấp được giá trị nhiều mặt của mình:

- Giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học của di tích - Có thể coi đây là những giá trị tinh thần.

- Giá trị du lịch: Là công cụ/phương tiện để trải nghiệm văn hóa, học hỏi kinh nghiệm sống, tạo hứng phấn và cảm xúc thẩm mỹ; tạo cơ hội tôn vinh và bảo vệ bản sắc văn hóa; tạo cơ hội thực hiện các hoạt động mang lại lợi nhuận kinh tế,...

Có thể coi những nguyên tắc được trình bày ở trên là cơ sở khoa học giúp chúng ta giải quyết tốt mối quan hệ giữa bảo tồn và phát triển khi triển khai các dự án bảo vệ và phát huy khu di tích cố đô Hoa Lư với tư cách là một di sản văn hóa và thiên nhiên tiêu biểu của đất nước (đang có hướng phấn đấu trở thành di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới), đồng thời cũng là một sản phẩm văn hóa - du lịch đặc sắc, có sức thu hút lớn đối với du khách trong nước và quốc tế.

3- Xuất phát từ nhận thức vừa được trình bày trên đây và thực trạng hoạt động bảo tồn, tôn tạo di tích cố đô Hoa Lư trong thời gian qua, chúng tôi mạnh dạn đề xuất một số ý kiến với mong muốn được góp phần nâng cao nhận thức, xây dựng và triển khai chương trình hành động nhằm giải quyết tốt nhiệm vụ này.

3.1- Trước hết, cần tiếp tục tổ chức triển khai

mạnh mẽ, hiệu quả "Quy hoạch tổng thể bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị khu di tích lịch sử - văn hóa cố đô Hoa Lư, tỉnh Ninh Bình" - đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại Quyết định số 82/2003/QĐ-TTg, trong đó, cần lưu ý:

- Thời đã qua của cố đô Hoa Lư còn để lại nhiều dấu ấn trong văn hóa dân gian Hoa Lư. Nhân dân trong vùng còn lưu truyền câu ca dao:

*Đặt ra có ngũ có định
Có quân túc vệ, có thành tứ vi
Trên thì bảo điện uy nghi
Bên ngoài lại săn đan trì nghi môn.*

Không chỉ nhân dân, các nhà nghiên cứu cũng cho biết, ở Hoa Lư có những lũy thành cùng hàng loạt địa danh gắn với các hoạt động của vua Đinh, vua Lê và rất nhiều di tích gắn với các thời kỳ lịch sử sau này. Hàng trăm địa danh như vậy cần được nghiên cứu, định vị và có giải pháp bảo tồn. Cùng đó, là quá trình nghiên cứu di sản văn hóa phi vật thể. Các hoạt động nghiên cứu, phục hồi, trình diễn di sản văn hóa phi vật thể sẽ làm cho cố đô Hoa Lư sống dậy, truyền tải các giá trị lịch sử - văn hóa của cố đô Hoa Lư tới rộng rãi công chúng. Cùng với các giá trị của di sản văn hóa vật thể, các di sản văn hóa phi vật thể cũng sẽ tạo nên những hấp dẫn đáng kể để thu hút khách tham quan đến di tích.

- Cố đô Hoa Lư là một khu vực có "tiềm năng" lớn về mặt khảo cổ học. Các phát hiện khảo cổ trong quá khứ và trong thời gian gần đây cho phép khẳng định điều đó. Khai quật khảo cổ cần được xác định hướng tuyến và thứ tự ưu tiên trong quy hoạch. Hoạt động này cũng cần được làm liên tục trong 10 đến 15 năm. Bảo tồn ngoài trời (tại chỗ) các di chỉ khảo cổ có quy mô lớn là giải pháp ưu tiên hàng đầu. Việc này rất cần có sự tham gia của các nhà khoa học chuyên ngành, đặc biệt là các chuyên gia khảo cổ - Bởi vì, hầu hết các dấu tích kiến trúc có liên quan trực tiếp đến hai triều đại Đinh và Tiền Lê đều đang bị vùi lấp trong lòng đất.

- Bảo vệ các dải núi đá vôi và hang động của nó là một nhiệm vụ cấp thiết, cần được tập trung giải quyết. Tuy nhiên, ở đây có một vấn đề cần lưu ý, đó là việc xác định ranh giới bảo vệ cho các dải núi đá vôi. Ranh giới này phải được xác định chi tiết trên cả bản đồ và biên bản. Các tài liệu này sẽ là cơ sở pháp lý quan trọng để bảo vệ các dải núi đá vôi, chống lại

mọi sự xâm phạm, khai phá phục vụ xây dựng và sản xuất vật liệu xây dựng. Cần lưu ý bảo vệ, hoạch định ranh giới cho cả các quả núi đứng riêng lẻ nếu xét thấy quả núi đó có liên quan tới lịch sử của cố đô Hoa Lư hoặc có giá trị về thắng cảnh (ví dụ: núi Cẩm Gươm).

- Hoạt động bảo tồn cố đô Hoa Lư không tách rời việc khai thác, phát huy giá trị. Nói rộng ra, ở đây cần thể hiện mối quan hệ chặt chẽ giữa việc bảo tồn di tích và phát triển du lịch bền vững. Sự phát triển du lịch theo nguyên tắc lấy hạt nhân di tích làm trung tâm, mọi hoạt động du lịch cần bảo đảm tính toàn vẹn của di tích. Cần tính toán, dự báo lượng khách đến đây, trong đó có lượng ở lại qua đêm, để xây dựng cơ sở vật chất phục vụ phù hợp (nhà nghỉ, khu vui chơi giải trí...). Do đó, việc xây dựng các trung tâm điều hành dịch vụ du lịch cũng cần xem xét lại quy mô cho thích hợp. Các tuyến tham quan đường bộ, đường thuỷ, đường bộ kết hợp đường thủy cần được xác định trong quy hoạch...

- Việc bảo tồn các làng cổ tại Hoa Lư và quanh khu vực Hoa Lư, từ đó tạo ra sự gắn kết với các di tích, thắng cảnh ở Hoa Lư để hình thành những tuyến/hành trình tham quan phục vụ du lịch cũng cần được quan tâm. Đây là một trong những giải pháp nhằm tạo lập sự đa dạng, hấp dẫn của các sản phẩm du lịch tại cố đô Hoa Lư và Ninh Bình nói chung.

- Cần quan tâm xử lý để tạo lập sự cân bằng giữa bảo tồn và phát triển, bảo vệ môi trường và quy hoạch đô thị, thị tứ, bảo vệ di tích lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh và tổ chức các tuyến điểm dịch vụ du lịch.

3.2- Hắn là càng tiếp tục khảo sát, nghiên cứu chúng ta càng khám phá được nhiều giá trị tiềm ẩn của di tích Hoa Lư, nhưng hiện giờ, theo chúng tôi, Hoa Lư đã hiển hiện những giá trị/đẹp, theo đó, là những tiềm năng du lịch:

- Một khu vực đậm đặc những di tích lịch - văn hóa: tiềm năng của hoạt động du lịch - văn hóa;

- Một khu vực thiên nhiên kỳ thú, thường được ví như một Hạ Long trên cạn: tiềm năng của các hoạt động du lịch sinh thái, du lịch khám phá, du lịch mạo hiểm;

- Một khu vực có nhiều trung tâm sinh hoạt văn hóa - tín ngưỡng, trong đó có chùa Báu Đính đang được xây dựng và từng bước hoàn chỉnh để trở thành ngôi chùa lớn nhất nước;

tiềm năng của các hoạt động du lịch tâm linh;
- Một khu vực có điều kiện thuận lợi, trong đó có việc phát triển giao thông trong những năm gần đây, để thực hiện việc kết nối với nhiều địa bàn thuộc châu thổ Bắc bộ, từ đó hình thành những tour du lịch lớn, hấp dẫn (chẳng hạn, theo quốc lộ 10, có thể kết nối với Nam Định - quê hương của những di tích về nhà Trần nổi danh, và với Thái Bình, Hải Phòng); tiềm năng mở ra hoạt động du lịch có tính liên vùng, hình thành vùng du lịch...

Theo chúng tôi, những tiềm năng đó cho phép chúng ta thực hiện đa dạng hóa các sản phẩm văn hóa - du lịch và quá trình khai thác, phát huy có hiệu quả các tiềm năng đó cần được xác định là quá trình phát huy một trong những sức mạnh đặc biệt của Hoa Lư - Ninh Bình phục vụ phát triển kinh tế - xã hội địa phương. Dĩ nhiên, đó cũng là một thách thức không nhỏ.

3.3- Cuối cùng, liên quan đến "câu chuyện" chúng ta đang quan tâm, là vấn đề làm gì để biến những tiềm năng trên đây của di tích Hoa Lư thành sản phẩm văn hóa - du lịch, bởi, xét đến cùng, mọi tiềm năng đều cần có sự đầu tư/tác động tích cực và đúng hướng của con người thì mới có thể trở thành sản phẩm vật chất, tinh thần phục vụ con người, trái lại, thì tiềm năng mãi mãi chỉ là tiềm năng.

Theo chúng tôi, ít nhất có 3 yếu tố tác động trực tiếp và mạnh mẽ tới quá trình đưa các tiềm năng của di tích Hoa Lư trở thành các sản phẩm văn hóa - du lịch có chất lượng:

- Cấp độ của di tích Hoa Lư;
- Chất lượng và hình thức các dịch vụ văn hóa, du lịch tại Hoa Lư;
- Cấp độ sao của các khách sạn có tại Hoa Lư.

Trong 3 yếu tố này, cấp độ của di tích chính là cấp độ giá trị của di tích và chất lượng của hoạt động bảo tồn, tôn tạo di tích. Vì, như đã

xác định, di tích là hạt nhân từ đó hình thành sản phẩm văn hóa - du lịch Hoa Lư, nên để đưa các tiềm năng của di tích Hoa Lư trở thành các sản phẩm văn hóa - du lịch có chất lượng, cần đặc biệt quan tâm tới vấn đề nâng cao cấp độ của di tích Hoa Lư, nghĩa là:

- Trước mắt, cần xúc tiến việc lập hồ sơ để trình Thủ tướng Chính Phủ xếp hạng di tích Hoa Lư là di tích Quốc gia đặc biệt, đồng thời tiếp tục tổ chức khảo sát, nghiên cứu toàn diện các giá trị của Hoa Lư (về cảnh quan, môi trường, địa chất - địa mạo, đa dạng sinh học,... và các giá trị lịch sử - văn hóa của các di tích), để, khi điều kiện chín muồi sẽ xem xét khả năng trình UNESCO đưa di tích Hoa Lư vào danh sách các di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới.

- Cần nghiêm túc triển khai Quy hoạch tổng thể bảo tồn, tôn tạo di tích cổ đô Hoa Lư, cụ thể là việc triển khai kịp thời, hiệu quả các dự án thành phần như: nghiên cứu khai quật khảo cổ học, nạo vét sông São Khê, xây dựng hạ tầng kỹ thuật du lịch ở khu vực Hoa Lư và khu du lịch sinh thái Tràng An, tập huấn nâng cao nhận thức cộng đồng và huy động sự tham gia của cư dân địa phương vào việc tổ chức các dịch vụ du lịch...

- Cuối cùng, theo chúng tôi, điều quan trọng/mục tiêu xuyên suốt của chúng ta là cùng nhau phấn đấu để di tích Hoa Lư không chỉ trở thành một di tích quốc gia đặc biệt quan trọng, một di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới, mà còn vừa trở thành một sản phẩm văn hóa - du lịch thực sự, vừa trở thành trung tâm/hạt nhân của nhiều tuyến du lịch lớn ở châu thổ Bắc bộ. Và, để hiện thực hóa mục tiêu này, rất cần đến những biện pháp tổng hợp, liên ngành, sự phối hợp có hiệu quả giữa các cơ quan Trung ương và địa phương, theo một lộ trình đảm bảo tính khoa học và thực tiễn cao./.

D.V.B - N.H.T

ĐẶNG VĂN BÀI - NGUYỄN HỮU TOÀN: TRANSFORMING HOA LƯ ANCIENT CAPITAL (NINH BÌNH) INTO A PRODUCT FOR CULTURAL TOURISM - CONCERNS TO BE CONSIDERED

Hoa Lư ancient capital and Tràng An eco-tourism area are cultural and natural heritage which have special value. By analyzing five elements needed to create a cultural tourism product, the authors try to recommend solutions to effectively preserve and promote the value of Hoa Lư monuments, as well as to contribute to socio-cultural development in Ninh Bình province.